

Gerrit & Co.

Anita & Jos Hugense

Eind 1999 kochten wij een stuk grond van c. 8000 vierkante meter met daarop een veldschuur op een steenworp afstand van het heggegebied in de Zak van Zuid-Beveland. In de windsingel werd een steenuilenkast opgehangen om jongen van een 75 meter verderop broedend steenuilenechtpaar de mogelijkheid te bieden zich niet te ver van het ouderlijk nest te vestigen. Helaas tot nu toe zonder resultaat. Regelmatig zien we een steenuil jagen in de hoogstamboomgaard naast de schuur, maar onze kast heeft nog geen nest opgeleverd.

Wel succesvol waren de beide torenvalkkasten die we aan de kopse kanten van de schuur hadden opgehangen. In de winter van 2000 vestigde zich een torenvalk-mantje bij de schuur. Eén van de kasten bood de mogelijkheid om overdag een winters zonnetje op te vangen en hij overnachtte op een balk onder een windveer, veilig voor wind en regen. Gerrit, zoals we hem hebben gedoopt, verblijft inmiddels al vijf jaar bij ons. Hij is inmiddels een beetje een huisdier geworden en gewend geraakt aan onze aanwezigheid.

De eerste winter ontdekten we dat torenvalken ook “hamsteren”. Gerrit had een muis gevangen maar was op dat moment blijkbaar niet al te hongerig; hij verstopte de muis onder een graspol, die voor ons niet te onderscheiden was van al die duizenden andere graspollen. Ongeveer 2.5 uur later vloog hij zonder te twifelen recht op dezelfde graspol af, om daarna de muis lekker op te peuzelen. De volgende dag herhaalde dit ritueel zich, nu werd een muis verstopt bij een paaltje en werd deze later opgehaald. We vonden het leuk om het gedrag van Gerrit te volgen en na enige tijd wisten we precies hoe laat hij aan het eind van de dag weer terugkwam om te slapen. Als we dan toevallig nog rond de schuur bezig waren liet hij met een luid gekrijs horen dat we nu toch echt moesten vertrekken; het was bedtijd.

De eerste paar jaar verdween hij in de zomermaanden om elders jongen groot te brengen en de kasten werden gebruikt door holenduiven. Gerrit bleek niet erg assertief, want hij liet zich uit zijn huis zetten door de holenduiven en verder was er ook nog een brutale groene specht die hem keer op keer uit zijn slaapplaats verdreef. Maar in 2004 was het eindelijk raak. Het kiezen van een goede nestelmogelijkheid is bij torenvalken een heel (luidruchtig) ritueel. Dagen achter elkaar zit het paartje samen in de kast, op de kast, of in de boomgaard met uitzicht op de kast en net als je denkt dat de keuze is gemaakt verdwijnen ze een paar dagen om datzelfde ritueel op een andere plek te herhalen. In 2004 viel de keuze op één van onze kasten en het nest bleek zeer succesvol. Vijf prachtige jongen zijn uiteindelijk uitgevlogen; 2004 was blijkbaar een goed muizenjaar. Gerrit en het vrouwtje overwinterden daarna voor het eerst gezamenlijk bij de schuur en overnachtten regelmatig samen in de nestkast. Er leek absoluut geen sprake van rivaliteit.

In het voorjaar van 2005 kwam het hele ritueel over de nestkeuze weer op gang. Omstreeks 5 mei leken er eieren te zijn. Het vrouwtje bleef voortdurend in de kast

op de eieren, en als het mannetje haar een muis bracht (zijn komst kondigde hij van tevoren aan door luid gekrijs, wat het vrouwtje beantwoordde), vloog zij uit de kast om de muis op te eten. Het mannetje nam zolang plaats op de eieren. Omstreeks 4 juni veranderde deze gang van zaken en leken er jongen te zijn; het mannetje mocht niet meer in de nestkast, hij moest zijn muis bij de rand afgeven, en het vrouw scheurde de muis in stukken voor de jongen of at de muis zelf in de nestkast op. Op een gegeven moment was de aanvoer van het mannetje alleen niet meer voldoende, het vrouwtje nam de jacht grotendeels over maar beiden leken altijd in de buurt om bijvoorbeeld een overvliegende mantelmeeuw weg te jagen. Er vond een klein ongelukje plaats toen de jongen c. 20 dagen oud waren; het meest ondernemende jong dacht dat vliegen wel al ging en fladderde uit de bak (Foto 1). Hij kwam doodleuk een kijkje nemen aan de kant van de schuur waar we aan het werk waren en vond het allemaal reuze interessant. In het begin zijn de jongen absoluut niet schuw, dat besef komt blijkbaar pas later. We zetten hem terug in de nestkast en hij is daarna nog keurig een week blijven zitten.

Foto 1. Op 24 juni kwam dit grote jong met nog wat dons naar beneden fladderen. Dit was de dominante vogel van het vijftal, en zou ook de eerste zijn die een week later echt uitvloog. Hij of zij kon van begin af aan goed voor zichzelf zorgen en kwam maar enkele keren naar de schuur terug; de andere kwamen regelmatig voer halen. We hebben deze valk na het fotograferen in de kast teruggezet. Het uitstapje was blijkbaar toch een beetje eng geweest, want daarna bleven ze allemaal keurig een week in de kast. Nisse, 24 jui 2005 (Anita & Jos Hugense). *This Kestrel chick fledged prematurely, and ended up on the ground. It was put back in the nest box, and fledged successfully a week later.*

Op 29 juni, als de jongen circa 25 dagen oud zijn, slaat het noodlot toe. We vinden op de weg een doodgereden torenvalk en 3 uur posten bij de kast bevestigt wat we al vreesden; het is “ons” vrouwtje! Gerrit neemt die morgen nog één keer een kijkje in de kast, concludeert blijkbaar dat er iets goed fout zit en laat het nest in de steek. We hebben hem niet meer terug gezien en we kunnen slechts gissen waarom hij het voederen niet heeft overgenomen. Wat nu? De jongen zijn al bijna in staat om te vliegen en krijsen inmiddels van de honger. We hebben ze van dag tot dag gevolgd, dus we willen ons uiterste best doen om ze te laten overleven. Vogelopvangcentrum De Mikke in Middelburg biedt uitkomst. We kunnen diepgevroren muizen ophalen en moeten zorgen dat de jongen per dag per stuk 2 muizen binnenkrijgen. De kast hangt op 8 meter hoogte en we kunnen van een kennis een drietrapsladder lenen die net lang genoeg is. Vanaf dat moment zetten we 2 keer per dag de ladder op en klauteren naar boven om muizen in de kast te gooien. De vraag is of ze de ontdooide dode prooi zullen eten. Bovendien zijn de muizen die ze van hun ouders krijgen grijs/bruin en van ons krijgen ze spierwitte grote muizen! Ze drukken zich eerst tegen de wand van de kast bij al dit engs maar al na 2 minuten begint de eerste te eten. Er is een duidelijke rangorde. Het sterkste jong schermt zijn prooi af met zijn vleugels en ieder jong dat probeert een andere muis te pakken wordt aangevallen. Na 3 dagen, op 2 juli, vliegt het eerste jong uit. Het is een sterke vogel die gelijk al heel goed vliegt. Alhoewel het bij de jongen moeilijk is onderscheid te maken tussen mannelijke en vrouwelijke exemplaren denken we dat het een vrouwtje is. Zij is groter dan de rest en we zien haar niet meer terug bij het nest. Wel zien we een paar dagen later een jong wat onhandig “bidden” bij een nabijgelegen boerderij. Mogelijk is het onze nummer 1.

Foto 2. Drie vliegvlugge jongen in de nestkast die op 7 meter hoogte aan de schuur hangt. De oudste twee jongen zijn al uitgevlogen; Nisse, 3 juli 2005 (Anita & Jos Hugense). *Three Kestrel chicks about to fledge; the oldest two have already left the nest box, Nisse, 3 July 2005.*

De volgende dag vliegen nog 3 jongen uit. Het laatste jong is duidelijk langzamer en vliegt op 5 juli uit. Het is precies in de week dat we in Nederland enorm slecht weer hebben; soms valt er 80 mm regen per dag, met veel onweer en wind. Geen weer voor een jonge torenvalk om muizen te leren vangen en na 2 dagen zien we dan ook 1 exemplaar in het gras rondscharrelen, te zwak om te vliegen. We vangen hem en sluiten hem in de schuur op in een aparte kooi. Hij eet lekker een aantal muizen op en na een dag zetten we hem weer buiten. Hij vliegt echter moeizaam en blijft laag bij de grond. We vangen hem opnieuw en zetten hem weer binnen. Na 2 dagen proberen we het opnieuw, dit keer zetten we hem terug in de nestkast. Nu vliegt hij keurig weg. Omdat het slechte weer een hele week duurt, adviseert De Mikke ons daarna om 2x per dag te blijven voeren in de bak. De vogels komen hun kostje trouw halen. De tweede week nadat ze zijn uitgevlogen is het gelukkig prachtig zonnig weer en gaan we het bijvoeren afbouwen. Ze krijgen nog 1x per dag een eendagskuiken bijgevoerd (de muizen zijn op), dus ze zullen zelf aan het werk moeten. We verzamelen de braakballen die we her en der vinden. Gelukkig zien we ook braakballen met muizen erin, die moeten ze zelf gevangen hebben. Verder zien we braakballen van dons met héél veel zwarte schildjes; ze vullen hun menu dus aan met veel insecten. Er zijn braakballen bij die puur uit insecten bestaan en zo uit elkaar vallen. Verder vinden we een bal die zeer vreemd ruikt en waar een aantal scherpe stekels uit steken. Dit kan bijna niet anders dan van een egel zijn. We hebben afgelopen weken op klaarlichte dag een grote egel door de wei zien scharrelen, wellicht heeft deze kleintjes en is er hiervan één verschalkt. Ongelooflijk dat de torenvalk er geen gevolgen aan overhoudt gezien de vlijmscherpe stekels. We zien de jonge torenvalken nu elke dag sterker worden, ze vliegen steeds behendiger. Een enkele keer komt nummer 1 nog eens terug en zijn ze met z'n vijven duidelijk aan het spelen in de wind. We zien schijnaanvallen op een reiger, een lawaaijerige irritante winterkoning en een bruine kiekendief (oeeps). Drie weken nadat ze zijn uitgevlogen zijn er nog steeds 4 jongen in de buurt van de schuur; één solist en een trio; de 3 laatst uitgevlogen jongen zijn altijd samen. Ook binnen dit trio is weer een rangorde. Er is een leider die gelijk vanaf het begin een verbond heeft gesloten met de laatst uitgevlogene. Deze laatste ziet zijn oudere broers en zusters als ouders en blijft maar tegen hun snavel pikken en onderdanig gedrag tonen in de hoop dat er iets lekkers wordt toegestopt. Het jong dat we nog een paar dagen apart in een kooi hebben gehad omdat hij zo verzwakt was, heeft zich bij hen aangesloten maar wordt toch minder geaccepteerd. Op 23 juli, de jongen zijn nu ongeveer 7 weken oud, is het trio plotseling verdwenen. Alleen de solist blijft over en deze maakt (nog) geen aanstalten om te vertrekken. Hij produceert prachtige muizenbraakballen, dus bijvoeren is niet meer nodig. Na 25 dagen intensieve verzorging zit onze taak erop. Het was ontzettend leuk om het nest van zo dichtbij te volgen en de jongen te zien opgroeien en uitvliegen. We hebben ze een goede start gegeven (met dank aan Coby Louwerse van de Mikke), de rest zullen ze zelf moeten doen. Over een week of 8 is het herfst en zullen ze het moeilijker krijgen, maar hopelijk zijn ze dan sterk genoeg voor de winter. In september zal Gerrit wel weer terugkeren op zijn overwinteringsbasis en zullen de vijf jongen definitief naar elders vertrokken zijn. We missen ze nu al een beetje...

Adres: Dorpsplein 4, 4443 AD Nisse, hubro@zeelandnet.nl